

Ville Tavio ps

Kirjallinen kysymys Internet-käytön vapaudesta ja tiedon saatavuudesta

Eduskunnan puhemiehelle

Euroopan unionissa on käsittelyssä merkittävä tekijänoikeusdirektiivi-uudistus, joka toteutessaan koskisi Suomea EU:n jäsenmaana (Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi tekijänoikeudesta digitaalisilla sisämarkkinoilla). Uudistussuunnitelmaan kuuluu sisällöntunnistustekniikan eli verkkosisältösuodattimien laajamittainen käyttöönotto sekä uusi lehtikustantajien lähioikeus julkaisujen digitaaliseen käyttöön liittyen. Näistä kumpikin olisi toteutuessaan suuri muutos tiedon saatavuudelle ja koko Internet-käytön luonteelle Suomessa ja muualla EU:n alueella.

Tekijänoikeusdirektiivi tuodaan Euroopan parlamentin oikeudellisten asioiden valiokunnan äänestykseen tämänhetkisen tiedon mukaan vielä kesäkuun aikana.

Uudistuksella yritetään ratkaista "arvokuiluksi" kutsuttua ongelmaa. Se tarkoittaa tilannetta, jossa luovien alojen sisältöjen arvo siirtyy digitaalisten palveluiden tuottajille eivätkä tekijät saa oikeudenmukaisena pidettyä osuutta teostensa käytön taloudellisesta tuotosta.

Sisällöntunnistustekniikoiden eli sisältösuodattimien käyttöönottoa ei aiota toteuttaa kategorisena lainsäädännöllisenä pakkona, mutta sisältöä tarjoaville verkkopalveluiden tarjoajille halutaan EU:ssa vierittää niin laaja vastuu palveluihin ladattavasta sisällöstä, kuten kuvista, kirjoituksista ja videoista, että muutoksen tosiasialliset vaikutukset ovat verrattavissa automaattisuodatusvelvollisuuteen. Useissa palveluissa kaiken käyttäjien lisäämän materiaalin ja niihin liittyvien käyttö- sekä julkaisulupien läpikäyminen ilman teknisiä suodattimia on käytettävissä oleviin resursseihin nähden ylivoimainen tehtävä, joten sisältövastuu käytännössä merkitsee tekijänoikeusrikkomuksista epäillyn sisällön automaattisuodattamista ja poistamista.

Sellainen verkkopalvelu, jonka taloudelle olisi huomattavan vahingollista käydä pitkiä oikeusprosesseja tekijänoikeuksiin liittyen tai toteuttaa vaadittuja sisällöntunnistustekniikoita, joutuisi käytännössä joko supistamaan toimintaansa tai lopettamaan sen kokonaan. Uudistus vaikuttaisi siis alan kilpailua vähentävästi ja Internet-palveluiden kehittymistä hidastavasti.

Lainopillisten ongelmien välttäminen houkuttelee palveluiden tarjoajia säättämään sisältösuodattimet mieluummin liian tiukoiksi kuin liian löyhiksi, mikä merkitsee, että laillinenkin sisältö voi joutua automaattisesti poistetuksi. Automaattiset suodattimet voivat myös tehdä virheitä, jotka rajoittavat käyttäjien taiteellista itseilmaisua ja yhteiskunnallista sananvapautta Internetissä. Eh-

Kirjallinen kysymys KK 259/2018 vp

dotuksella voi olla kielteinen vaikutus kansalaisten mahdollisuuksiin kommentoida ja keskustella uutisista ja teoksista sosiaalisessa mediassa.

Journalistisen, poliittisen ja taiteellisen näkökulman lisäksi muutos olisi huomattava myös ohjelmistoja kirjoittavien ihmisten kannalta. Sisällöntunnistustekniikat voivat erityisen herkästi luulla ohjelmistokoodoja virheellisesti plagiaateiksi ja tekijänoikeusrikkomuksiksi, koska samanlaiset komennot toistuvat eri ohjelmistoissa ja ohjelmistoilla on usein monia tekijöitä.

Moni ohjelmistoja tekevä henkilö haluaa jakaa työnsä tuloksia avoimena koodina ilmaiseksi kaikille Internetissä, eikä heidän hyväntekeväisyyttään pidä hankaloittaa EU-sääntelyllä. Myös osa yritystoimintaa harjoittavista ohjelmoijista jakaa kirjoittamaansa koodia Internetissä elantoaan kartuttaakseen, ja uudistus voisi hankaloittaa heidän elinkeinotoimintaansa.

Tekijänoikeuksia koskevaan uudistusesitykseen sisältyy toisena osana kustantajien uusi lähioikeus eli niin sanottu linkkivero. Kustantajalla olisi oikeus määrätä suoja kohteiden kopioimisesta ja tilauspohjaisesta yleisölle välittämisestä. Kustantajat ovat valmistelun aikana puolustaneet esitystä sillä, että uuden lähioikeuden myötä lehdet voisivat lisensoida verkkojulkaisujaan hakupalveluille, mediaseurantapalveluille sekä sosiaalisen median palveluille.

Ehdotettu säännös on kuitenkin vaikealukuinen ja tulkinnanvarainen. Uusi kustantajien lähioikeus luotaisiin viittauksella aiempaan tekijänoikeusdirektiiviin.

Ehdotuksesta on hyvin vaikeaa saada selkeää kuvaa siitä, miten uutta lähioikeutta konkreettisesti sovellettaisiin. Uhkana on, että muiden julkaisemia uutisia linkittävät verkkopalvelut joutuisivat jatkossa maksamaan uutisten julkaisijoille uutisten suppean esikatselun näyttämisestä ja pienten uutiskuvien näyttämisestä linkkien yhteydessä.

EU:ssa käsiteltävä ehdotus jättää eräiden linkkilevitykseen liittyvien yksityiskohtien päättämisen EU:n jäsenmaille. Seurauksena voi olla oikeudellisesti vaikeaselkoinen tilanne, jossa verkkopalvelut yhtäältä toimivat EU:n sisämarkkina-alueella, mutta toisaalta joutuvat perehtymään jokaisen jäsenmaan verkko- ja tekijänoikeusrelevanttiin lainsäädäntöön erikseen.

EU:n jäsenmaissa on tarpeen pohtia sitä riskiä, että uudistus voisi rajoittaa hakukoneiden ja sosiaalisen median esikatselunäkymien käyttäjäystävällisyyttä, vaikeuttaa tiedon löydettävyyttä ja vaikuttaa toimittajien työskentelyyn tavoilla, joita on vaikea edes ennakoida. Jos uutisten esikatselusta luovutaan linkkiveron keräämistä vaativien julkaisijoiden osalta, kasvaa vastaavasti riski tietoturvan kannalta haitallisten linkkien avaamiseen käyttötilanteissa sekä valheellista tietoa sisältävien uutislinkkien leviämiseen.

On mahdollista, että juridisia epäselvyyksiä välttääkseen osa palveluiden tarjoajista sulkee palvelukäytön ulkopuolelle kokonaan sellaisia väkiluvultaan pieniä EU-maita, jotka eivät ole keskeisintä markkina-aluetta. Jäsenmaille kuuluva kansallinen liikkumavara tekijänoikeuksien lainsäädäntöasiassa ei tällöin auttaisi Suomea. Pienellä Suomella on erityisen suuri riski kuulua uudistuksen suurimpien häviäjien joukkoon.

Kirjallinen kysymys KK 259/2018 vp

Internetin suurpalvelut, kuten Google ja Facebook, pystyvät maksamaan lisenssimaksuja ja palkkaamaan asianajajia lupa-asioden käsittelemiseen. EU:ssa esitetystä sääntelystä kärsisivätkin ennen kaikkea pienemmät palvelut, joiden resurssit ovat vähäisemmät. On arvioitu, että myös pienet uutisjulkaisijat jäisivät häviäjien rooliin. Näin voi käydä, jos tekijänoikeusdirektiivin voimaantulo saa aikaan uusia sopimuksia uutisjulkaisijoiden ja sisällönjakopalveluiden välillä, eikä kaikilla palveluilla välttämättä ole halua sopimusten tekemiseen pienten julkaisijoiden kanssa.

Tiedonhaku voi keskittyä yhteen tai muutamaa suureen ja vaikutusvaltaiseen palveluun, minkä seurauksena olisi Internetistä EU-alueella löytyvän tiedon yksipuolistuminen tai polarisoituminen.

Opetus- ja kulttuuriministeriön tekijänoikeusneuvoksen Viveca Stillin mukaan "ei ole ollenkaan selvää, että esityksen mukainen ratkaisu edistää eurooppalaisten palveluiden ja luovan alan kasvua ja sisällön saatavuutta sisämarkkinoilla." (Ilta-Sanomien verkkosivusto 6.6.2018).

Tekijänoikeusdirektiivin edellä kuvaillut sisällöt eivät kuluttajan ja käyttäjän näkökulmasta tuo parannuksia vaan pikemminkin rajoituksia nykytilaan verrattuna. Tekijänoikeuksia digitaalisilla markkinoilla pitäisi kehittää siten, että ei aseteta uusia esteitä sovellusten ja muiden Internet-palvelujen kehittymiselle. Sen sijaan tulee pyrkiä tekijänoikeussuojatun materiaalin laillisen ja hyväksyttävän käytön mahdollisuuksien lisäämiseen.

Edellä olevan perusteella ja eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ään viitaten esitän asianomaisen ministerin vastattavaksi seuraavan kysymyksen:

Mitä Suomen hallitus aikoo tehdä huolehtiakseen siitä, että Suomessa säilyy jatkossakin laaja Internet-käytön vapaus ja tiedon vapaa saatavuus?

Helsingissä 13.6.2018

Ville Tavio ps